

УДК 783.3

DOI: 10.31723/2524–0447–2018–27–1–28–40

Ірина Генадіївна Шевчук

<https://orcid.org/0000–0002–9334–8449>

здобувач кафедри історії музики та музичної етнографії
Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової
filichita120@ukr.net

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ АСПЕКТИ ХОРОВОЇ ПОЕМИ М. ЛИСЕНКА «ІВАН ГУС» В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО-РЕЛІГІЙНОЇ ІДЕЇ

***Мета роботи** — виявлення жанрово-стильової специфіки хорової поеми М. Лисенка «Іван Гус» у річищі базових складових української національно-релігійної ідеї. **Методологія роботи** спирається на інтонаційну концепцію музики в ракурсі інтонаційно-стилістичного аналізу, спадкоємного від Б. Асаф'єва та його послідовників, а також на міждисциплінарний та історико-культурологічний підходи, що дозволяє виявити духовно-смыслову та стильову специфіку хорової спадщини М. Лисенка, зокрема поеми «Іван Гус», та виділити її із загальноєвропейського культурного ареалу. **Наукова новизна** роботи полягає в збагаченні уявлень про поетику хорової творчості М. Лисенка, що виступає одним з показових зразків української хорової музики другої половини XIX століття, водночас демонструє її глибинний зв'язок з духовною генезою вітчизняної культури. **Висновки.** Хорова поема «Іван Гус» М. Лисенка виникла на перетині творчих та жанрово-стильових відкриттів класика української музики та духовно-соціальних шукань його епохи, зосереджених на ідеях національного визволення та всеслов'янського єднання народів Європи на тлі «етноконфесійного синкретизму». Водночас текстова та інтонаційно-драматургічна складові поеми виявляють контактність з базовими рисами власне української національно-релігійної ідеї, орієнтованої на концепцію «київського християнства», архетипи національної свідомості, узагальнені у феномені «українсько-візантійського європеїзму». «Іван Гус» М. Лисенка, з одного боку, відтворює тяжіння автора до поетики музичного романтизму, з іншого — демонструє глибинний зв'язок з церковно-співачькою практикою, що виявляється в апелюванні до семантичних ознак тембральності чоловічого хору, певних типів фактури та «сакральних» чинників музичної риторики.*

***Ключові слова:** національна ідея, українська національно-релігійна ідея, «київське християнство», хорова творчість М. Лисенка, хорова поема «Іван Гус», «Єретик» Т. Шевченка.*

Shevchuk Irina Gennadijevna, degree-seeking of the department of the history of music and musical ethnography of the Odessa national musical academy A. V. Nezhdanova

Genre-style aspects of N. Lysenko's choral poem «Ivan Hus» in the context of the Ukrainian national-religious idea

The purpose of the work is to identify the genre and style specificity of N. Lysenko's choral poem «Ivan Hus» in the mainstream of the basic components of the Ukrainian national-religious idea. The methodology of the work is based on the intonational concept of music in the perspective of intonational-stylistic analysis, which is continuity from B. Asafiev and his followers, as well as to the interdisciplinary and historical-cultural approaches, which allows to reveal the spiritual, semantic and style specificity of N. Lysenko's choral heritage, in particular, the poem «Ivan Hus» and singled it out from the pan-European cultural area. The scientific novelty of the work consists in enriching the notions of the poetics of choral creativity of N. Lysenko, who acts as one of the representative samples of Ukrainian choral music and, at the same time, demonstrates his deep connection with the spiritual genesis of the national culture. Conclusions. Choral poem «Ivan Hus» N. Lysenko arose at the intersection of the creative and genre-style discoveries of the classic of Ukrainian music and the spiritual and social quest of his era, focused on the ideas of national liberation and all-Slavic unification of the peoples of Europe on the basis of «ethno-confessional syncretism». Simultaneously, the textual and intonational-dramatic components of the poem reveal contact with the basic features of the Ukrainian national-religious idea proper, oriented to the concept of «Kiev Christianity», the archetypes of national consciousness, generalized in the phenomenon of «Ukrainian-Byzantine Europeanism». «Ivan Hus» N. Lysenko, on the one hand reflects the author's gravitation towards the poetics of musical romanticism, on the other — shows a deep connection with the church singing practice, revealed in appealing to the semantic features of the timbre of the male choir, certain types of texture and «sacral» factors of the musical rhetoric.

Keywords: national idea, Ukrainian national and religious idea, «Kiev Christianity», choral works of N. Lysenko, chorus poem «Ivan Hus», «Heretic» T. Shevchenko.

Шевчук Ирина Геннадьевна, соискатель кафедры истории музыки и музыкальной этнографии Одесской национальной музыкальной академии им. А. В. Неждановой

Жанрово-стилевые аспекты хоровой поэмы Н. Лысенко «Иван Гус» в контексте украинской национально-религиозной идеи

Цель работы — выявление жанрово-стилевой специфики хоровой поэмы Н. Лысенко «Иван Гус» в русле базовых составляющих украинской национально-религиозной идеи. Методология работы опирается на интонационную концепцию музыки в ракурсе интонационно-стилистического анализа, преемственного от Б. Асафьева и его последователей, а также

на междисциплинарный и историко-культурологический подходы, что позволяет выявить духовно-смысловую и стилевую специфику хорового наследия Н. Лысенко, в частности поэмы «Иван Гус», и выделить ее из общеевропейского культурного ареала. **Научная новизна** работы состоит в обогащении представлений о поэтике хорового творчества Н. Лысенко, выступающего одним из показательных образцов украинской хоровой музыки, и одновременно демонстрирует его глубинную связь с духовным генезисом отечественной культуры. **Выводы.** Хоровая поэма «Иван Гус» Н. Лысенко возникла на пересечении творческих и жанрово-стилевых открытий классика украинской музыки и духовно-социальных исканий его эпохи, сосредоточенных на идеях национального освобождения и всеславянского объединения народов Европы на основе «этноконфессионального синкретизма». Одновременно текстовая и интонационно-драматургическая составляющие поэмы выявляют контактность с базовыми чертами собственно украинской национально-религиозной идеи, ориентированной на концепцию «киевского христианства», архетипы национального самосознания, обобщенные в феномене «украинско-византийского европеизма». «Иван Гус» Н. Лысенко, с одной стороны отражает тяготение автора к поэтике музыкального романтизма, с другой — демонстрирует глубинную связь с церковно-певческой практикой, выявляемой в апеллировании к семантическим признакам тембральности мужского хора, определенных типов фактуры и «сакральных» факторов музыкальной риторики.

Ключевые слова: национальная идея, украинская национально-религиозная идея, «киевское христианство», хоровое творчество Н. Лысенко, хоровая поэма «Иван Гус», «Еретик» Т. Шевченко.

Актуальність теми дослідження. Українська культура другої половини ХІХ ст., за свідченнями історичних джерел, перебувала в досить складних соціальних умовах. Сказане стосується і шляхів розвитку музичного мистецтва України, яке в цей період було позначене яскраво вираженими проявами пошуків національної самобутності, своєрідності, що склали не тільки генезу для формування національної композиторської школи, а й підґрунтя для процесів духовного та культурно-історичного відродження України в наступні епохи. Суттєва роль в цих процесах належить постаті М. Лисенка, який, за словами С. Єфремова, «...був одним із найдужчих пропагаторів українства, що своєю непереможною силою здобував для його все нові й нові позиції навіть там, куди іншим діячам ніяк було доступитись. Де не брала ні наука, ні письменство, де спинявся розум і логіка — туди йшло сміливо мистецтво національне, рідна пісня, почуття — і перед ним розкривались двері й душі, м'якли серця і приймали ві-

шого посланця національного відродження України», якого цитований автор визначає як «інтимну силу» українського руху (цит. за: [13, 252–253]). Дослідження динаміки розвитку та жанрового розмаїття хорового спадку М. Лисенка (в тому числі хорової поеми «Іван Гус») в синхронному контексті хорової культури його часу, тематикою творчості Т. Шевченка і в зв'язку з базовими концептами української національно-релігійної ідеї та її архетипами складає один із затребуваних аспектів сучасного вітчизняного музикознавства, що обумовлює актуальність теми представленої статті.

Аналіз досліджень і публікацій останніх десятиліть виявляє інтерес до різних аспектів проблематики представленого дослідження. Сказане стосується і розвідок щодо творчості М. Лисенка, де поряд з узагальненнями широко відомої монографії Л. Архімович та М. Гордійчука [1] вагоме місце займають наукові розвідки Л. П. Корній [13; 14], О. Козаренка [12], В. Драганчук [8]. Цікавими видаються публікації Я. Горака [5] відносно історії виконавства хорової поеми «Іван Гус» за часів М. Лисенка та її резонансності в культурно-мистецькому світі рубежу XIX–XX ст. Їх суттєво доповнюють напрацювання І. Дзюби [6], А. М. Галямичева [4], що виявляють духовно-естетичні позиції Т. Шевченка по відношенню до історичної постаті Яна Гуса та його ролі в процесах духовного єднання слов'янства. «Іван Гус» М. Лисенка — Т. Шевченка зачіпає певний ряд тем, проблем, що є сьогодні актуальними і в річищі проблематики української національно-релігійної ідеї та її складових [7; 15; 16; 18; 20–24]. Проте зазначений ракурс співвідношення поезики зазначеної хорової поеми з духовною специфікою української національної свідомості, узагальненої в її національній ідеї, поки що не став предметом музикологічних досліджень.

Мета роботи — виявлення жанрово-стильової специфіки хорової поеми М. Лисенка «Іван Гус» у річищі базових складових української національно-релігійної ідеї. **Методологія роботи** спирається на інтонаційну концепцію музики в ракурсі інтонаційно-стилістичного аналізу, спадкоємного від Б. Асаф'єва та його послідовників, а також на міждисциплінарний та історико-культурологічний підходи, що дозволяє виявити духовно-смыслову та стильову специфіку хорової спадщини М. Лисенка, зокрема поеми «Іван Гус», та виділити її із загальноєвропейського культурного ареалу. **Наукова новизна** роботи полягає в збагаченні уявлень про поезику хорової творчості М. Лисенка, що виступає одним з показових зразків української хорової музики

другої половини XIX століття і водночас демонструє її глибинний зв'язок з духовною генезою вітчизняної культури.

Виклад основного матеріалу. В сучасному соціумі, в умовах глобалізації питання про збереження своєї національної ідентичності, «національного ядра» набуває особливої значущості. Однією з форм їх узагальнення стає феномен «національної ідеї», формулювання якої певною мірою визначає сенс існування нації як такої. Згідно з думкою В. Маринюк, «національна ідея (як і платонівський ейдос) виступає креативно-енергійною основою, своєрідним суперпроектом, духовною матрицею розвитку певної нації, сконцентрованою в надматеріальному, метаісторичному рівні. Виступаючи системою духовних координат, вона задає історичні і надісторичні орієнтації її регіональної та загальноцивілізаційної місії». В свою чергу А. Р. Кісь розглядає реалізацію національної ідеї як процес, що спрямовує народ до Богобуття» (цит. за: [18, с. 33]). Останнє зауваження є вельми суттєвим для розуміння феномену національної ідеї для європейської (і не тільки) спільноти, оскільки християнство у всій його конфесійній різноманітності стало найважливішою складовою її духовної свідомості.

Сказане є актуальним і для України, оскільки протягом багатьох століть саме християнська релігійна ідея була найважливішою консолідуючою силою її суспільства. «Саме за участю Християнської Церкви формувалася протягом століть українська нація, підтримувалася цілісна будова її культури, зберігався баланс між усталеною традицією та інноваціями» [9, с. 306].

Попри драматичні етапи своєї історії, періоди втрати державності Україні тем не менш вдалося сформувати свою власну національно-релігійну «модель» світобачення, духовну генезу якої склав феномен «київського християнства» [20–24], а також національні українські архетипи (софійність, кордоцентризм, антеїзм тощо) [15]. Все це в сукупності визначало не тільки специфіку українського макро- та мікрокосмосу, але й їх принципову відмінність від, наприклад, російської «картини світу» (починаючи з періоду Московської Русі).

Одне з суттєвих місць у цих розбіжностях займає феномен так званого «київського християнства», під яким мається на увазі «особливе поєднання елементів східного і західного християнства на ґрунті дохристиянських вірувань українців, що своїм наслідком мало формування їх самобутнього духовного світу, самовідтворення української культури й ментальності» [20, с. 174].

Відзначимо, що формування його концепції спиралося на духовні праці видатних християнських діячів минулого — митрополита Іларіона («Слово про закон і благодать»), пресвітера Фоми («Послання до смоленського пресвітера Фоми»), Климента Смолятича, Луки Жидяти («Послання до братії»), а також на широко відомі пам'ятки духовної літератури — «Повість временних літ», «Житіє Феодосія Печерського», «Києво-Печерський Патерик» тощо. Концепція «київського християнства» відрізнялася, з одного боку, «категоричним неприйняттям месіансько-цезаропапійських ідей, відстоюванням позиції рівності всіх людей перед Богом, з іншого — демонструвало свою очевидну відкритість християнським духовним вченням Заходу і Сходу. У подібному підході очевидним є наголос саме на традиції раннього християнства епохи Неподіленої Церкви» [17, с. 243]. Позначена концепція світосприйняття, що принципово відрізняється від російської імперської «моделі» державотворення та світобачення, виділяє у якості центрального поняття своїх теоретичних побудов міфологему «Софії-мудрості», «відповідно до якої світ є не лише творінням Бога, оскільки в його основі лежить особливе «божественне начало» — «душа світу», Софія — інстанція, що знаходиться між Творцем і Творінням і є джерелом Божественної енергії, яка забезпечує «рух вгору» і «рух донизу»» [23].

Таким чином, істотною генетичною якістю «київського християнства» виступає «етноконфесійний синкретизм», що виявляє «живу синтезу» духовного життя України в її історичній еволюції в напрямку «єкуменічної східної концепції» [3, с. 53], породжуючи своєрідний духовний феномен, в якому «візантійська споглядальність» гармонічно поєднується із «західним активізмом» [10, с. 298]. Виділена синтетична якість українського духовного світобачення, що складає також базис української національної ідеї, знайшла відбиття і в музичній культурі України Нового часу, на перетині жанрово-стильових і духовних шукань християнського Сходу і Заходу, сутність яких О. В. Козаренко узагальнює на рівні «слов'яно-греко-латинської єдності, що стала відповіддю вітчизняного інтелектуалізму на нові умови існування, дальшим розвитком питомого українсько-візантійського європеїзму» [12, с. 106].

Позначена специфіка духовного світобачення зберігає актуальність і у ХІХ столітті — в період, відзначений не тільки зростанням національної самосвідомості, але й процесами національного відродження. Найбільш яскравими носіями позначених ідей є найвидатні-

ші постаті культури України — Т. Шевченко та М. Лисенко. Єднання поетичного генія Т. Шевченка з яскравою музичною обдарованістю М. Лисенка символізувало появу в культурному світі Європи української музичної класики, що стала водночас і носієм власне української духовно-національної ідеї. Остання, згідно з висновками В. М. Пасічника, «визнає реальний статус буття передусім за індивідом, однак робить це на підставі християнських настанов, згідно з якими людина розглядається як «образ і подоба Бога». Звідси випливає вимога любові до ближнього, оскільки лише любов, за твердженням Фейєрбаха, підносить людину до пізнання її сутності» [18, с. 63–64].

Подібне розуміння національної ідеї та її духовної складової визначало світобачення Т. Шевченка та багатьох його сучасників у середині XIX століття. Антикріпацькі, антимонархічні позиції у поєднанні з національно-патріотичними настроями та глибокою православною релігійністю склали генезу діяльності «Кирило-Мефодіївського товариства (братства)», ідеологом якого був саме Т. Шевченко. Маніфест товариства («Книга буття українського народу» або «Закон Божий») фактично був орієнтований на вирішення соціально-політичних проблем і завдань, актуальних як для України, так і для загальнослов'янської спільноти Європи. Водночас форма «подання» його ідей носила релігійний характер, оскільки «братчики» сповідували ідеї первісного християнства, до якого тяжіла і «модель» «київського християнства».

Показовим в цьому плані є свідчення Бенуа Мальона, який, оцінюючи позиції членів цього товариства та його лідерів, писав наступне: «Шевченко і Костомаров не допускали в своїй програмі релігійної нетерпимості та гегемонії одного народу над іншим, в той час як обидва ці елементи були в думках всіх московських панславівців. Українська ідея добре проявилася в творчості Шевченка, в його «Івані Гусі»: «Щоб усі слов'яни стали добрими братами...» [6, с. 143].

Апелювання дослідника до відомого твору Т. Шевченка (мова йде про поему «Єретик», створену у 1845 р.) не є випадковим, оскільки фігура Яна Гуса була дуже важливою і символічною не тільки для самого поета, «братчиків», а також і для всього слов'янського світу XIX століття. Його ідеї є оригінальною синтезою західного християнства та традицій «давнього православ'я» [19]. За думкою І. Дзюби, «Гус близький Шевченкові інтимно — насамперед тим, що жив Христом, а не конфесійними догматами. Шевченко не любив ні ксьондзів, ні попів, але любив Христа, йому звирявся. А в Іванові Гусові він бачить

поборника істинного Христа, а не борця проти католицизму». Аналізуючи далі ідейно-сміслові аспекти поеми «Єретик» Т. Шевченка та його головного героя, дослідник вказує на очевидні співзвучні паралелі в цьому творі між гуситським рухом, слов'янським відродженням ХІХ ст. та подіями українського соціально-духовного буття. «Усе, що спричинило протест Гуса в Чехії — «деморалізація та надруга над людською гідністю й образом Божим», різні форми соціального й національного гноблення — теж наклалося у Шевченка на становище українського народу під непосильним тягарем російського царизму та гнітом московського православ'я» (цит. за: [2, с. 37]).

Позиція Т. Шевченка та його сучасників щодо сприйняття сутності «українського православ'я» та історичної ролі Яна Гуса в духовному бутті Європи як минулого, так і середини ХІХ ст. була також близькою і М. Лисенкові, що створив у 1881 р. хорову поему «Іван Гус» на текст одного з фрагментів «Єретика».

М. Лисенко є автором понад 40 хорових творів, серед яких кантати, поеми, а також духовні хорові композиції. Останні, з одного боку, характеризуються зверненням до богослужбових текстів (псалми, духовний хоровий концерт, Херувімська тощо) та близьких до них («Молитва за Україну»). З іншого боку, «всі ці твори далекі від ортодоксальної церковно-співочої традиції, оскільки, згідно з дослідженнями творчості М. Лисенка, «молитовний стиль» співу з властивим йому «аскетичним містицизмом», показовий для русифікованого українського церковного співу, не привертав увагу композитора» [17, с. 407]. Дещо критичним було також його ставлення до офіційного «московського православ'я», котре він у своїх листах іменував «кривословием» [11, с. 174]. Однак християнська складова української національної свідомості на рівні пошуків Бога, духовного сенсу буття, містеріально-літургійних аналогій пронизує всю творчість композитора, в тому числі і твори на тексти Т. Шевченка.

Звернення М. Лисенка до хорової творчості невіддільне від процесів інтенсивного розвитку хорового виконавства в Україні у другій половині ХІХ ст. як найбільш популярної форми музикування, що охоплювала різні верстви українського суспільства та мала за мету активізацію процесів пробудження національної свідомості та духовно-громадянської активності.

Яскраво виражена національно-духовна якість поєднується в цій царині творчості М. Лисенка з типологією поемності, що виявляє романтичні стильові ознаки творчості композитора. За думкою

Л. Корній, «хорові поеми М. Лисенка виникли під впливом як жанру літературної поеми, так і особливостей самих віршів, на основі яких вони творилися з деталізованим розкриттям поезії в музиці. Для віршів, на які написані поеми, характерне поєднання оповідності, дієвості й ліричних відступів психологічного характеру... картинність» [13, с. 327].

Хорова поема «Іван Гус» має два варіанти — для чоловічого хору у супроводі фортепіано та з супроводом симфонічного оркестру. Текстовою основою твору є один з кульмінаційних моментів поеми Т. Шевченка — молитовний монолог головного героя. Композитор вніс деякі зміни в поетичний текст, посиливши тим самим його драматизм.

Поемна композиція складається з п'яти розділів. Напружена атмосфера початку твору, пов'язана з образами гноблення, страждання, закладається вже в оркестровому вступі, де символічне відтворення церковного дзвону доповнюється низхідною хроматикою низьких струнних — музично-риторичним втіленням образу страждання. Драматургічно поема вибудовується на поступовому русі від констатування думки про недосконалість світу («Кругом неправда і неволя...»), різкої критики несправедливої пануючої духовної влади папського Риму, вселенського плачу-жалоби («Земля плаче у кайдаках, як за дітьми мати...») до впевненості про наближення часів «небесної кари» гнобителям і проханням благословення, зверненням до Бога. Подібний «сценарій» розвитку «подій» поеми, що розгортається від «темряви» духовного падіння влад, що порушили Божественний Закон, та відтворення глибини страждань народу, до закликів до боротьби і звертання до «істинного Бога», певною мірою також нагадує провідні ідеї маніфесту «Кирило-Мефодіївського товариства», до якого, як вказувалося раніше, належав Т. Шевченко і які певною мірою сповідував також М. Лисенко.

Романтичні стильові риси поеми М. Лисенка виявляються у контрастних змінах темпу (від Grave до Vivo), динаміки, психологічних заостреннях-протиставленнях антагоністичних сил, у звертанні до типологічних ознак поеми, показових для музичного мистецтва ХІХ — початку ХХ ст. Сказане відтворюється і в тональному плані поеми. Образно-смілова контрастність між першими її трьома розділами і двома останніми позначилася і в очевидному протиставленні дієзної та бемольної однойменних тональних сфер: gis-cis-gis — As-Des-As.

З іншого боку, поема «Іван Гус» також демонструє ознаки духовно-співацької традиції, що виявляються і в апелюванні до тембрової семантики чоловічого хору, у в використанні в деяких епізодах респонсорних протиставлень solo-tutti, і в зверненні до виразних музично-риторичних фігур «кола», «хреста», і в використанні в окремих епізодах поліфонічних форм викладення, що синонімізувалися в Новий час з «високою» духовною співацькою традицією. Показовим є також і принцип хорового викладення тексту від першої особи, що передбачає єдність «Я — Ми». Водночас деякі кульмінаційні моменти поеми відзначені звертанням до монодії. Символічним в цьому плані є завершальний розділ аналізованої хорової поеми, що все ж акцентує не стільки образи помсти, скільки «слово тихеє» молитви і прохання благословення на мучеництво-герпіння.

Висновки. Таким чином, хорова поема «Іван Гус» М. Лисенка виникла на перетині творчих та жанрово-стильових відкриттів класика української музики та духовно-соціальних шукань його епохи, зосереджених на ідеях національного визволення та всеслов'янського єднання народів Європи на тлі «етноконфесійного синкретизму». Водночас текстова та інтонаційно-драматургічна складові поеми виявляють контактність з базовими рисами власне української національно-релігійної ідеї, орієнтованої на концепцію «київського християнства», архетипи національної свідомості, узагальнені у феномені «українсько-візантійського європеїзму». «Іван Гус» М. Лисенка, з одного боку, відтворює тяжіння автора до поетики музичного романтизму, з іншого — демонструє глибинний зв'язок з церковно-співацькою практикою, що виявляється в апелюванні до семантичних ознак тембральності чоловічого хору, певних типів фактури та «сакральних» чинників музичної риторики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Архімович Л., Гордійчук М. Микола Віталійович Лисенко. Життя і творчість. Київ: Мистецтво, 1963. 356 с.
2. Барчан В. Поетична інтерпретація Т. Шевченком чеської історії в рецепції І. Дзюби. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2015. Вип. 2 (34). С. 36–38.
3. Великий А. ЧСВВ. Українське християнство. Причинки по історії української церковної думки. Рим, 1969. 223 с.
4. Галамичев А. Образ Яна Гуса в творчестве Тараса Шевченко. *Известия Саратовского университета*. 2009. Т. 9: История. Международные отношения, вып. 2. С. 51–53.

5. Горак Я. Про заборону виконання хору «Іван Гус» Лисенка на Шевченківському вечорі у Львові 1891 року. *Українська музика*. 2012. № 2 (4). С. 25–33.
6. Дзюба И. «Славянская боль» Тараса Шевченко. *Политическая концептология*. 2014. № 2. С. 139–156.
7. Діак І. Українська національна ідея: Шлях до Великої України. Київ: Наукова думка, 1995. 132 с.
8. Драганчук В. Ментальний архетип «Лицаря-захисника» в хорівій творчості Лисенка. *Українська музика*. 2013. № 4 (10). С. 33–40.
9. Євсєєва Т. Релігійна складова національної ідеї: українська та православно-історична ідентичність як історичний чинник формування української нації. *Український соціум*. Київ: Знання України, 2005. С. 293–307.
10. Зибцев В., Попов В. Українське православ'я: господарський менталітет. *Вісник Одеського національного університету*. Соціологія і політичні науки. 2009. Т. 14, № 13. С. 293–300.
11. Из писем. *Музыкальная академия*. 1992. № 2. С. 168–174.
12. Козаренко О. Феномен української національної музичної мови. Львів, 2000. Число 15. 286 с.
13. Корній Л. Історія української музики. Частина третя. ХІХ ст.: підручник. Київ; Нью-Йорк: Видавництво М. П. Коць, 2001. 480 с.
14. Корній Л. Тарас Шевченко і Микола Лисенко: націокультурні та музично-стильові рефлексії. *Часопис НМАУ ім. П. І. Чайковського*. 2014. № 1 (22). С. 15–25.
15. Кримський С. Архетипи української ментальності. *Проблеми теорії ментальності*: зб. статей / відп. ред. М. В. Попович. Київ, 2006. С. 273–299.
16. Медвідь Ф. Українська національна ідея як детермінанта державотворчих процесів. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1. С. 35–43.
17. Муравська О. Східнохристиянська парадигма європейської культури і музика ХVІІІ–ХХ століть : монографія. Одеса: Астропринт, 2017. 564 с.
18. Пасічник В. Національна ідея в контексті українсько-російських відносин: навчальний посібник. Львів: СПОЛОМ, 2007. 182 с.
19. Рябков А. Ян Гус и его связь с православной Кирилло-Мефодиевской традицией. *Зауральский научный вестник*. 2014. № 2 (6). С. 81–85.
20. Саган О. Поняття київського християнства, його церковна та просторово-часова ідентифікація. *Українське релігієзнавство*. 2013. № 65. С. 173–179.
21. Саган О. Православ'я в контексті культурного розвитку українського народу : автореф. дис. ... канд. філософських наук. Київ, 1993. 16 с.
22. Саган О. Проблема ідентифікації «українського православ'я» у ви-трактуванні Митрополита Іларіона (І. Огієнка). *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*. Серія: Історична та філологічна. 2013. Вип. 10. С. 159–166.
23. Харьковщенко Є. Київське християнство — поняття, суть, історичне значення. *Глея: науковий вісник*. 2013. № 72. URL: http://nbuv.gov.ua/ujrn/gileya_2013_72_113 (дата звернення: 15.11.2016).

24. Харьковщенко Є. Софійність київського християнства як релігійний і етнонаціональний феномен : автореф. дис. ... доктора філософських наук. Київ, 2004. URL: disser.com.ua/contents/8805.html (дата звернення: 15.11.2016).

REFERENCES

1. Arkhimovich, L., Gordiychuk, M. (1963). Mykola Vitaliyovych Lysenko. Life and creativity. Kiev: Derzhavne Vydavnytstvo URSR «Mystetstvo» [in Ukrainian].

2. Barchan, V. (2015). Poetic interpretation by T. Shevchenko of Czech history at the reception of I. Dzyuba. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu*, 2 (34), 36–38 [in Ukrainian].

3. Velykyu, A. CHSVV. (1969). Ukrainian Christianity. Successions in the history of Ukrainian church thought. Rome [in Italy].

4. Galimichev, A. (2009). The image of Jan Hus in the works of Taras Shevchenko. *Izvestiya Saratovskogo universiteta*, 2, 51–53 [in Russian].

5. Gorak, Ya. (2012). On the Prohibition of the Performance of the Choir «Ivan Gus» by Lysenko at the Shevchenko Evening in Lviv in 1891. *Ukrayins'ka Muzyka*, 2 (4), 25–33 [in Ukrainian].

6. Dzyuba, I. (2014). «Slavic pain» by Taras Shevchenko, 2, 139–156 [in Ukrainian].

7. Diyak, I. (1995). Ukrainian National Idea: The Way to Great Ukraine. Kiev: Naukova Dumka [in Ukrainian].

8. Draganchuk, V. (2013). Mental archetype of «Knight-Defender» in Lysenko's choral work. *Ukrayins'ka Muzyka*, 4, 33–40 [in Ukrainian].

9. Yevseyeva, T. (2005). Religious component of the national idea: Ukrainian and Orthodox identity as a historical factor for the formation of the Ukrainian nation, 293–307 [in Ukrainian].

10. Zytsev, V. Popov, V. (2009). Ukrainian Orthodoxy: Economic Mentality. *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Sotsiolohiya i politychni nauky*, 13, 292–300 [in Ukrainian].

11. From the letters (1992). *Muzykal'naya Akademiya*, 2, 168–174 [in Russian].

12. Kozarenko, O. (2000). The phenomenon of the Ukrainian national musical language. Lviv: Naukove Товариство ім. Т. Шевченка. *Ukrayinoznavcha biblioteka NTSH* [in Ukrainian].

13. Korniy, L. (2001). History of Ukrainian music. Part three XIX century. Kiev — New-York: Vydavnytstvo M. P. Kots' [in Ukrainian].

14. Korniy, L. P. (2014). Taras Shevchenko and Nikolay Lysenko: national-cultural and musical-style reflections. *Chasopys NMAU im. P. I. Chaykovs'koho*, 1 (22), 15–25 [in Ukrainian].

15. Kryms'kyi, S. (2006). Archetypes of Ukrainian mentality. *Problemy teorii mental'nosti: zb. Statey*, 273–299 [in Ukrainian].

16. Medvid, F. (2005). Ukrainian national idea as a determinant of state-building processes, 1, 35–43 [in Ukrainian].

17. Muravs'ka, O. V. (2017). Eastern christian paradigm of european culture and music of the XVIII–XX centuries. Odessa : Astroprint [in Ukrainian].
18. Pasichnyk, V. (2007). The National Idea in the Context of Ukrainian-Russian Relations: A Manual. Lviv: SPOLOM [in Ukrainian].
19. Ryabkov, A. (2014). Jan Hus and his connection with the Orthodox Cyril and Methodius tradition. Zaural'skiy Nauchnyy Vestnik, 2 (6), 81–85 [in Russian].
20. Sagan, O. (2013). The concept of Kiev Christianity, its church and spatial-temporal identification. Ukrayins'Ke Relihiyeznavstvo. 65, 173–179 [in Ukrainian].
21. Sagan, O. (1993). Orthodoxy in the context of the cultural development of the Ukrainian people. Extended abstract of candidate's thesis. Kiev [in Ukrainian].
22. Sagan, O. (2013). The problem of identifying «Ukrainian Orthodoxy» in spending Metropolitan Ilarion (I. Ogienko). Ivan Ogienko i suchasna nauka ta osvita. Seriya: istorychna, 10, 159–166 [in Ukrainian].
23. Khar'kovshchenko, Ye. (2013). Kiev Christianity — the notion, essence, historical significance. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/ujrn/gileya_2013_72_113
24. Khar'kovshchenko, Ye. (2004). Sophia of Kyiv Christianity as a religious and ethno-national phenomenon. Retrieved from disser.com.ua/contents/8805.html (дата звернення: 15.11.2016).

Стаття надійшла до редакції 30.05.2018 р.

УДК 78.01/.08+786.6

DOI: 10.31723/2524–0447–2018–27–1–40–62

Анна Павловна Копейка

<https://orcid.org/0000–0001–6291–9571>

*аспирантка кафедри історії музики і музикальної етнографії
Одеської національної музикальної академії імені А. В. Нежданової
anna.kopejka@gmail.com*

ОРГАННЫЙ ЦИКЛ ЖАННЫ ДЕМЕСЬЕ «12 ХОРАЛЬНЫХ ПРЕЛЮДИЙ НА ГРИГОРИАНСКИЕ НАПЕВЫ»

Цель работы заключается в исследовании композиционно-семантических особенностей органного цикла Жанны Демесье «12 хоральных прелюдий на григорианские напевы», взаимосвязей между авторской индивидуальностью и французской исторической органной традицией. *Методология* исследования обусловлена использованием аналитического, биографического, историко-логического, компаративного методов. *Научная новизна* работы заключается в анализе каждой из прелюдий